

S Odstupem času

Elmar Klos

Viděno v kontextu historie...

Otázka nacionalizace naší kinematografie má svá výrazná specifika a liší se od všech postátňovacích aktů, ať k nim došlo kdekoliv na světě. K zespolečnění kinematografie nevedla zde vůle či zásah státní moci, ani propagační tažení určité politické strany, ani zásah jiných veřejných institucí. V Československu k němu došlo na základě plánovitého a dobře připraveného revolučního činu samotných filmových tvůrců, technických pracovníků a dělníků, jakož i části progresivních manažerů a výrobců. Celková politická a hospodářská situace byla jejich záměrům příznivá. V protektorátu Čechy a Morava se nacističtí okupanti zmocnili během šesti let své vlády celé materiální a výrobně technické základny a více než 70 % kin. Na dobu války byly až do „konečného řešení“ ponechány jen dva výrobní a půjčovenské podniky domácího původu. Na Slovensku mezitím zřídil „svobodný“ gardistický stát (18. 1. 1940) zvláštním zákonem akciovou společnost pro výrobu, dovoz a obchod filmy s výlučně státním kapitálem. Soukromá výroba filmů ani v Čechách, ani na Slovensku až na nepatrné výjimky v podstatě neexistovala.

Čeští a slovenští pracovníci udržovali po celou válku ilegální kontakty na přísně konspiračním základě a v představě konečných cílů byli zajedno. Ve chvíli, kdy se fronta posunula na území Československa a kdy v Praze propuklo lidové povstání proti okupantům, uhodila i hodina bleskového zajištění a obsazení celého okupovaného filmového majetku. Za akci se postavila a osobně se jí podřídila rozhodující část filmařů. Pověření poskytla Česká revoluční rada a Revoluční odbory.

Je třeba poznamenat, že idea určité formy zastátnění nebyla u nás myšlenkou novou. Poprvé se objevila už na rozhraní let dvacátých a třicátých, kdy vynález zvukového filmu silně otrásl v ČSR důvěrou v možnost další rentability domácí produkce v podmínkách malého trhu při téměř trojnásobném vzestupu nákladů. Trvalo mnoho měsíců, než se situace díky zásahu státu uklidnila. Stát zavedl dovozní poplatky na filmy zakoupené v zahraničí a vytvořil tak filmový fond, z kterého pak byla dotována domácí výroba.

Představa lidí, kteří v době okupace obnovili myšlenku zespolečenštění našeho filmu, vycházela z následujících prognostických úvah:

1. Podle válečného vývoje let 1943–1944 se ukazovalo být stále jistějším, že nikdy nehynoucí víra v porážku Hitlerovy Říše se začíná naplňovat. Pohyb fronty napovídal, že sovětská vojska proniknou až do středu Evropy. Revoluční nálady v českém a slovenském národě po zkušenostech posledního desetiletí (tedy po kruté světové hospodářské krizi, po Mnichovu a selhání západního spojení a z něho vyplynulé okupaci) nasvědčovaly tomu, že dojde k výraznému výkyvu doleva, tedy i k sociálními tendencím v celém hospodářství, jaké se ohlásily již po první světové válce.
2. V oblasti kinematografie bylo jisté, že divácká veřejnost znechucená a unavená pětiletým programovým pústem, se bude po skončení války naléhavě domáhat bohatější kulturní výměny – nyní z politických důvodů otevřené i k východu.
3. Záplava filmového dovozu zatlačí do pozadí skrovnou tvorbu domácí, jež nebude s to čelit atraktivnější nabídce ze zahraničí ani mnohonásobnému vzestupu výrobních nákladů.
4. Přitom zchátralá a válkou poničená síť zdejších kin se stane lákadlem pro hollywoodské koncerny, které by jejich výkupem a obnovou získaly de facto monopolní odbytiště pro svou produkci.
5. Čím více se blížila hodina H, tím jasněji vyvstávala nutnost ovládnout celou kinematografii v nejkratším možném čase, bez brzdy legislativních a administrativních komplikací, protože například slušně technicky vybavené ateliéry v Praze by v případě vojenského záboru mohly – pokud by byly nalezeny v německých rukách – propadnout kořistnému právu vítězné armády.

Odhad situace se ukázal být správným a rychlost a připravenost, s níž byl plán hned v prvních dnech proveden, ukázal se být rozhodujícím pro další úspěšný vývoj. Když totiž z Košic do Prahy dorazila vláda Národní fronty, nezbyvalo designovanému ministru informací než s pocitem uspokojení sankcionovat fait accomplie a okamžitě jmenovat z řad aktivistů filmového odboje své osobní zmocněnce pro správu jednotlivých úseků kinematografie.

Základním úkolem zmocněnců bylo zorganizovat a co nejdříve uvést do chodu všechny složky kinematografie, paralyzované nedostatkem jakýchkoliv programů a perspektiv, s početnými stavy zaměstnanců překračujícími mnohonásobně – díky německé megalománii – předválečnou potřebu. V dané chvíli šlo tedy o úkol nesmírně těžký, protože v kinech nebylo co hrát a v ateliérech co natáčet.

Navíc bylo třeba vést všemi směry zápas o prosazení kázně, obnovení pracovní morálky a získání autority v situaci, v níž co chvíli vznikaly menší indi-

viduální či skupinové vzpoury. Na Barrandově se například v květnu komunistická organizace partyzánsky pokusila převzít do svých rukou moc a kapitulovala teprve po třech týdnech, když nebylo na výplaty. Nebo jiný příklad: vedoucí některých sokolských a orelských kin zahájili pasivní rezistenci a ustoupili teprve pod tlakem svého publika, aby získali nějaké programy, jichž bylo jako šafránu. Díky akčnímu výboru a jeho spolupráci s ředitelem společnosti National byla na Moravě v tajném skladu uchována určitá zásoba Němci zakázaných programů domácích i zahraničních. Tyto programy doplněné ještě hrstkou filmů získaných od propagačních skupin sovětských a amerických vojsk byly v podstatě vše, čím disponovala distribuce. Zmocněnec pro kroniku obnovil pohotově už v květnu pravidelné vycházení zpravodajského týdeníku, který poskytoval veřejnosti obrazové informace o revolučních událostech, asi podobně, jako naše televize na podzim roku 1989. Ale týdeník, který brzy dostal i slovenskou verzi, zápasil s neustále se zhoršujícím nedostatkem filmové suroviny. Zásoby vytvořené s velkým úsilím v posledních měsících války vystačily jen na krátkou dobu.

Je třeba si uvědomit, že kolem Československa se obepínal jen široký pás válkou zničených a hospodářsky rozvrácených zemí s přetrhanými dopravními spoji. Pro obchodní styk existovala vlastně jen omezená možnost kyvadlové kamiónové dopravy a občasného využití vojenských letadel. Stojí za zaznamenání, že první nákupy filmového materiálu se zmocněnci pro kinofikaci podařilo uskutečnit pašeráckými výpravami do Německa, kde americká armáda začala rozprodávat své nadbytečné zásoby.

Pro konstituující se Českou filmovou společnost byly ovšem nezanedbatelné i spory mezi rovněž se obnovujícími politickými stranami. Ty si po prvních týdnech svobody, kdy byly zaměstnány jinými problémy, uvědomily, že komunistická strana získala v podobě supervize nad kinematografickým monoblokem značnou výhodu při ovlivňování mas, a začaly se domáhat podílu na správě. Jejich tiskové orgány rozvířily nevybíravě ostrou kampaň proti monopolu v kinematografii a tato kampaň přetrvala i léta prvních velkých úspěchů až do února 1948.

Jediným kladem těchto ataků bylo, že ministr Kopecký – aby demonstroval svou nadstranickost a dobrou vůli – souhlasil se zřízením autonomního uměleckého orgánu při Filmovém ústavu, jenž měl mít na starost jak dramaturgický dohled nad filmovou tvorbou, tak i hodnocení tvůrčích výsledků. Tento Filmový umělecký sbor (FIUS) se skládal téměř výhradně jen z výrazných osobností uměleckého a filmového života.

Naproti tomu velké problémy s sebou přineslo ustavení zvláštního odboru pro kinematografii přímo na ministerstvu, jehož impulsivní sekční šéf Vítězslav Nezval nepromeškal jedinou příležitost, aby neprosazoval přímou vládu svého úřadu nad celou kinematografií a aby se nesnažil (bez jakýchkoliv odborných

znalostí, tedy často nekompetentně) zasahovat do záležitostí, za něž byli osobně odpovědní zmocněnci.

Kladný postoj ke znárodnění zaujal naštěstí prezident. Dr. Edvard Beneš neměl s předválečnou soukromou kinematografií v Československu příliš dobré zkušenosti, nezapomněl na společenskou nezodpovědnost a občanskou lhostejnost většiny jejích představitelů v dobách pro republiku nejtěžších. Dr. Beneš stál ostatně již jako ministr za prvními zásahy státu do filmového oboru počátkem třicátých let, když pověřil úředníka svého resortu Jindřicha Elbla, aby zastupoval zájmy ministerstva zahraničí a majoritní podíl státního kapitálu v nově utvořeném podniku AKTUALITA pro filmové zpravodajství (minoritu akcií vlastnily nakladatelství Melantrich a Barrandov).

Zmocněnci dostali při dvou audiencích možnost seznámit prezidenta s jejich plány na integraci kinematografie, pozvednutí její kulturní úrovně, s myšlenkou učinit kinematografii ekonomicky nezávislou na státu i na komerčních tlacích.

Prezident Beneš odpověděl na jejich argumentaci oním známým a později mnohokrát opakovaným výrokem: Je-li v tomto státě něco opravdu zralého k znárodnění, pak je to film. Současně ale varoval před ztrátou myšlenkové samostatnosti.

Následovaly pak dva měsíce urputného zápasu o konečné znění dekretu, v němž se zmocněnci utkávali se zástupci všech nejrozličnějších ministerstev, počínaje ministerstvy spravedlnosti a vnitra a končíc ministerstvy vnitřního i zahraničního obchodu. Výsledkem byl trochu nemastný a trochu neslaný dekret č. 50, který navzdory všem kompromisům nesporně skutečně zachránil domácí kinematografii a dal jí nový impuls, jak přesvědčivě prokázaly výsledky roku 1947, kdy už český film sbíral opravdové úspěchy ve světě, počet vyrobených celovečerních hraných filmů stoupl na 18, vznikly a mezinárodního ohlasu rázem dosáhly filmy kreslené, loutkové, dokumentární i populárně vědecké, v kinech se hrály filmy všech národních produkcí, zisky kinematografie rostly z roku na rok, nakladatelství filmového ústavu vydalo na sto padesát knih a vysoká filmová škola začala již vychovávat řady talentů, jež měly za dalších deset let vytvářet tzv. českou novou vlnu.

V naprostém protikladu k nesporným úspěchům, docíleným v krátkém údobí prvních tří let, vyhrcoval se negativní postoj partajního aparátu k bývalým zmocněncům a nyní ředitelům všech filmových úseků, kteří byli pohrdlivě označováni jako „špéci“ (specialisté). Proto, když se komunistická strana chopila v únoru 1948 nekontrolované moci, rychle také s neoblíbeným vedením kinematografie skoncovala. Do dvou měsíců po politickém převratu byli až na výjimku Františka Piláta ze svých míst odstraněni všichni ti, kdo znárodnění připravovali a provedli. Většina z nich dlouho nedostala ani možnost pracovat ve svém oboru. I ústřední ředitel ing. Lubomír Linhart byl důstojně odstraněn na místo velvy-

slance v Bukurešti. Samostatnost názorů i rozhodování a nedostatek přizpůsobivé poslušnosti zřejmě politická byrokracie nikdy nezapomíná a neodpouští.

Nelibost vedoucí kliky šla dokonce tak daleko, že když se v září 1959 při odhalování busty Vladislava Vančury na Zbraslavi Václav Kopecký, tehdy náměstek ministerského předsedy, zmínil o zásluhách zavražděného a skupiny lidí, s nimiž se podílel na přípravách znárodnění naší kinematografie, byl v oficiálním zpravodajství tento odstavec prostě vypuštěn.

A ještě 41 let po vydání dekretu č. 50 přinesl stranický orgán Tribuna (č. 20. a 21. květen 1986) dlouhé pojednání dr. Vojtěcha Trapla, jež se pokoušelo odhalit zmocněnce jako „seskupení ambiciózních lidí, kteří nevycházeli z třídních a ideových pozic, i když se odvolávali na odkaz Vančurův. (...) Jejich hlavním cílem bylo zajistit si po převratu vedoucí postavení v nové struktuře. Protože byli zkušení a obratní, dokázali si získat důvěru ministra.“

A ve světle osobní vzpomínky

Jsem patrně posledním žijícím účastníkem této podivné epizody z počátků historie znárodněné kinematografie. Její atmosféra byla natolik absurdní a neuvěřitelná, jako by vyšla přímo z pera Franze Kafky. Ta příhoda mi zůstávala v paměti celých 45 let, a musím přiznat, že jsem byl nesmírně šťasten, když jsem se dozvěděl, že se protokol o jejím průběhu celou tu dobu uchovával v archivu ústředního ředitelství. Jediný důkaz toho, že se skutečně udála, a že nebyla jen výplodem mé fantazie anebo zlým snem. Je si totiž třeba uvědomit, že k návštěvě komisaře Šmídbergra došlo po válce v momentu, kdy se už znovu rychle formovala demokratická tradice první republiky a kdy se postupně upevňovalo právní povědomí a odkrývala se a soudila včerejší nacistická zvůle.

O existenci nějakého ZOB neměla široká veřejnost tehdy ani tušení, a jestliže se ta tři písmena objevila někde v tisku, neměl nikdo o poslání a metodách práce orgánu, který se skrýval za názvem, důvod přemýšlet. Proto po stručném „úředním“ pozvání, které prošlo mým sekretariátem, se dostavilo oněch deset mužů, kterým se říkalo zplnomocněnci ministra informací, nebo po starém zvyku „Československá filmová společnost“, do Klimentské ulice, aniž tušili, o čem se bude jednat.

Tím nečekanější byl otřes, když si všichni uvědomili, před jak nesmyslná a všem skutečností se vymykající obvinění a před jaké hrozby tu byli postaveni. A přitom značná část zmocněnců prošla ani ne tak dávno výslechy gestapa a praktikami nacistických soudů a vězení. Uvědomil jsem si to v tu chvíli asi více než oni sami, kteří poslouchali – neschopni slova – všechny ty urážlivé nepravdy, a snad právě proto, že jsem měl méně zkušeností s policií, vybuchl jsem doslova vzteky s dotazem, kdo dal panu Šmídbergrovi právo o komkoli z přítomných vyslovovat jakékoli soudy, když je vůbec nezná. Poprvé si mne

pozorně prohlédl a odpověděl se studenou jedovatostí, že mne taky nezná a že zde jen tlumočí informace získané jeho aparátem. Pak vstal a bez rozloučení odešel. Po jeho odchodu nebylo nikomu do řeči ani do smíchu, třebaže předchozí scéna nesla chvílemi znaky groteskního grandguignolu.

Ale všichni, myslím, každý sám o sobě, zažíval v tu chvíli nevyslovený pocit, že jsme se setkali s něčím, co jako by se vymklo z normálního chodu věcí a že je to pečlivě připravovaná divadelní inscenace, která z nepochopitelných důvodů ztratila kontakt s dobou a předběhla zamýšlený cíl. Třeba – jako by ohňostroj, určený k oslavě výročí VŘSR, byl odpálen nějaký ten měsíc dřív.

To se také potvrdilo, když text odpovědi zmocněnců, který byl definitivně koncipován a odeslán až o dva týdny později, a který pro můj vkus nesl až příliš výrazně stylové znaky Elblova diplomatického jazyka, nevyvolal žádnou odpověď. Nikdo nereagoval, komisař Šmídberger jako by přes noc zmizel ze světa. Kriminální kauza, která halasně nastoupila s tympány a pozouny, najednou přestala existovat.

I ministr Kopecký se na přímý dotaz tvářil, jako že o ničem neví a samotnou událost označil za pravděpodobný zásah nepřátelských sil a úřední přehmat, jehož se určitě v dobrém úmyslu zúčastnil i Nezval. Zkrátka, celá aféra se propadla kamsi do nepostižitelná, všechno bylo v nejlepším pořádku a vlastně jako by se nic nestalo.

Ale opravdu se nic nestalo?

O účelu a okolnostech tehdejšího pohostinského vystoupení komisaře Šmídbergra se lze dnes už jen dohadovat, a pokud tu vyslovím svůj názor, můžete jej brát jen jako hypotézu, zakládající se na poznatcích, které jsem získával jako tehdejší tajemník Přípravného výboru Čs. filmové společnosti. Tak zněl totiž hrdý titul spojený s mou pracovní náplní a s povinností vybudovat základní aparát budoucího ústředního ředitelství. Aby si je nikdo nespojoval s pozdějším mamutím direktoriem upozorňuji, že čítal tehdy dohromady asi 50 zaměstnanců, a to i s centrální účtárnou V. Harnacha a včetně likvidačního oddělení, které mělo za úkol provést bilancování asi dvou tisíc znárodněných podniků s případným výpočtem náhrad. V této funkci jsem se stal jednak náměstkem všech zmocněnců pro udržení pracovní a finanční propojenosti jednotlivých úseků kinematografie, jednak jsem musel udržovat neustálý kontakt s nadřazeným ministerstvem informací a ostatními vládními úřady, jakož i s politickými místy všech stupňů. Touto cestou se mi dostávalo nedocenitelného množství poznatků a informací, ale současně jsem i narážel na množství podivných a zneklidňujících zážitků, které mne čím dál více upevňovaly v úmyslu vzdát se své funkce hned poté, co dojde k jmenování prvního ústředního ředitele čs. kinematografie. Podle předběžné dohody měl jsem právo se vrátit k vlastní tvůrčí práci v krátkém a dokumentárním filmu.

Dnes, když s odstupem času pročítám znovu zápis vystoupení pana Šmídbergra v zasedačce v Klimentské ulici a zpětně si vybavuji jeho studený

hlas pronášející nepřátelská obvinění a vyhrůžky tónem sebejistého prokurátora, zjišťuji, že to byl právě onen neskryvaný podtext třídního pohrdání a nedůvěry k umělcům, co nás všechny zmrazilo a co u mne osobně vyvolalo po prvé silnou touhu abdikovat co nejdříve. Setkali jsme se totiž s něčím, co jsme až do té chvíle považovali v našich podmínkách za nepředstavitelné a co tu zaznělo jako varovná předzvěst názorů a lidských vztahů, jež o několik let později se měly stát každodenní skutečností v politice i kultuře.

Ale abych se vrátil zpět do roku čtyřicátého pátého. Mám-li vyjádřit tehdejší společenskou atmosféru v porevolučních podmínkách, vždycky se mně vybavují vzpomínky a zážitky z dob, kdy jsem tehdy dojížděl za provizorním domovem z bránického nádraží na Zbraslav. Nástupiště bylo nabito tlačíci se masami cestujících. Všichni čekají na přísun prázdné soupravy vagónů. Sotvaže vlak zastaví ve stanici, bere jej tlačíci a ječíci zástup útokem. Každý se snaží obsadit nějaké to volné místo, rozčilený zápas se jeví jako bitevní pole až do okamžiku, kdy vítězní jedinci získávají svůj „flek“ a nadále se soustřeďují jen na úsilí, aby o něj zase nepřišli. Nepřipomíná vám to nic? Analogií je množství v nejrůznějších prostředích a v nejrůznějších historických obdobích. A tady můžeme především hledat vysvětlení situace, která vedla k desítkám podobných výstupů, z nichž jsme se jednoho stali právě svědky – v podobě dnes už mrtvé, archivní „makulatury“. Tedy žádné tajemství, jen vzájemné prolnutí se celé řady antagonistických konfliktů, které se srazily v rámci boje o konečnou podobu nedávno znárodněné kinematografie. Hospodářská a osobní pranice, v níž můžete slíznout facku aniž víte, komu byla určena?

Ze starého stenogramu vystupují ještě dneska na povrch často protichůdná hlášení, anonymní pomluvy, nejrůznější osobní zájmy, skryté politické nenávisti, a to zprava i zleva, jak je shromažďoval nějaký neosobní aparát pod značkou ZOB. Jak je pečlivě registroval a bez jakýchkoliv odborných znalostí seřadil do konečného elaborátu. Chceme-li dnes dodatečně poznat „jak se kalila voda“, o koho a oč vlastně opravdu šlo, nezbyvá, než si do toho syčícího a zmítajícího se klubka zmíjí sáhnout, vytáhnout a postupně roztřídit ten uzel v jednotlivé exempláře základních antagonismů a pojmenovat motivace. Tedy:

1. Nejprve si předvedeme střet, dalo by se říci, bitvu principiální, která by se dala shrnout přímo pod heslo: Znárodnění filmu ano – znárodnění ne. Utkává se tu skupina, která nacionalizaci prosazovala a prosadila, s oponenty, kteří ještě stále houževnatě věří v zvrat. Jsou to někteří majitelé kin, soukromí zájemci o zabavený majetek okupantů, četná lobby jak v parlamentě tak i mimo, jež se snaží prosadit volný dovoz amerických filmů, aby získala generální zastoupení těchto monopolů.
2. Konflikt probíhal také mezi politickými stranami, mezi stranou socialistickou, lidovci a komunisty, o vliv na film. Lidovci a socialisté těžce

nesli, že komunistický ministr získal kinematografii do svého resortu. Komunisté zase, hlavně jejich ortodoxní střední kádry z Příkopů, se cítili být zaskočení sociálními demokraty, z jejichž řad byla jmenována většina ministrových zmocněnců a kteří se mohli chlubit tím, že jako první ve státě prosadili znárodňovací dekret. Jediný komunista ve Sboru byl František Pilát, pověřený řízením kinofikace. Musím dosvědčit, že mezi zmocněnci samotnými nehrála partajní příslušnost téměř žádnou roli a že se svorně stavěli na odpor, když politické strany tlačily na to, aby se kompetence rozdělila dokonce podle klíče: jedna strana, jeden filmový odbor.

3. Ale i ve filmovnictví probíhal osobní spor, a to přímo v ministerstvu, kde sekční šéf Vítězslav Nezval a jeho zástupce ing. Lubomír Linhart vůbec neskrývali svou vzájemnou antipatii. Ministerský rada Linhart se navíc stavěl na stranu zmocněnců, když se bránili Nezvalovi, který stále projevoval choutky zasahovat přímo do úseků, za něž oni osobně zodpovídali.
4. Také mezi filmaři samotnými probíhalo něco, co by se dalo nazvat sociálním nebo regionálním konfliktem. Pražští zaměstnanci projevovali silný antagonismus vůči svým kolegům, kteří přišli ze Zlína do vedoucích míst a snažili se prosazovat přísnou ekonomickou zodpovědnost po baťovském vzoru. („Zlínská okase“.)
5. Ale je tu ještě jedna válka. Tichá a neviditelná. Zde šlo skutečně o nejvyšší moc, ne o její zdání. Nebylo ovšem tajemstvím, že se soudruh Václav Kopecký netěší zrovna přílišným sympatiím některých soudruhů ze stranické „věrchovky“. Zároveň však byl jedním z nejbližšího okruhu spolupracovníků Klementa Gottwalda v Moskvě a jakýkoli přímý útok na jeho osobu jevil se příliš riskantním. Ale nakonec přece u každého, i u nejvyšších funkcionářů, je možné najít nějakou slabůstku, nějaké to choulostivé místo, prostě něco, co samo by už diskreditovalo postiženého a prokázala, že křeslo, ve kterém strávil příliš dlouhý čas při namáhavé práci, není dobré pro jeho zdraví. U Kopeckého se touto choulostivou slabůstkou zdál být právě film. A on jím skutečně byl, ať už důvody tohoto vztahu byly jakékoliv. Na dvoře krále Artuše, jak se říkalo Kolovratskému paláci, se konala skoro obden půlnoční filmová předvádění. Vypadalo to tak, že film, na který se útočilo ze všech stran, až se stával někdy pro stranu politicky nepohodlným závažím, byl pro Kopeckého otázkou osobní prestiže. Každý politik, stejně jako každá hokyně, přece věděli, že film je džungle a hnízdo neřestí. A filmaři – slyšeli jste to přece – vydělávají hříšné peníze. Je nabíledni, že když něco běží na plátně sotva dvě hodiny, a přitom se to vyrábí šest až dvanáct měsíců, musí v tom být pěkná zlodějna! Ministr, ač si jistě sám

nebyl jist, čemu z toho se dá věřit, obklopoval se všemi těmi nespolehlivými lidmi od kumštu, protože se rád cítil jedním z nich. A ještě je hájil proti letitým straníkům!

Nestojí to snad za bedlivější pozornost bdělých orgánů?

Nikdo už asi nezjistí, odkud a v jaké souvislosti vyšel podnět a kdo první zatroubil k útoku a jaký byl jeho skutečný cíl. Skutečností je, že na 16. 10. 1945 byli zmocněnci ministra informací pozváni komisařem Šmídbergrem na schůzku.

Ať už šlo tehdy o vnitrostranické intriky kolem Václava Kopeckého, nebo o žárlivost partajního sekretariátu vůči sociálně demokratickým spojencům (ministr Laušman byl spolužákem a přítelem některých zmocněnců), ať jsme zrovna narazili na profesionální hloupost a nekompetentnost teprve se formující „Bezpečnosti“, s níž se tu anonymně šikovala i budoucí masová fronta třídní podezřavosti a zlovolného udavačství, ať už šlo jen o první neobratnou zkoušku k příštím již vypracovaným procesním praktikám – skutečnost, že se ještě nestřílelo ostrými náboji neubrala té scéně nic na hrozivosti a autentičnosti.

Mimovolně šel z ní strach.